

Wees blijde nu, in 't midden van

Een broodnodig lied op zondag Laetare

Op zondag Laetare, ook wel 'Klein Pasen' genoemd, voegt Barnards lied 'Wees blijde nu, in 't midden van het lijden' zich als natuurlijk in het geheel van de liturgie. Dat is ook het uitgangspunt van deze liedbespreking. Willem Barnard (1920-2010) publiceerde dit lied begin jaren zestig bij de lezingen uit het leesrooster zoals hij dat kende en gebruikte.¹ Sebastiaan 't Hart componeerde de muziekbijlage bij dit lied. Samen met een portret van 't Hart completeert dit het vertrouwde drieluik muziekbijlage-liedbespreking-portret.

Zondag Laetare is de vierde zondag midden in de veertigdagentijd. De zondag ontleent zijn naam aan de tekst uit Jesaja 66: 10-11, waarin de benaming 'Verheug u' klinkt:

Verheug u met Jeruzalem en juicht over haar, gij allen die haar liefhebt. Verblijd u over haar met blijdschap, gij allen die over haar treurt, opdat gij zuigt en u laaft aan haar vertroostende borst, opdat gij met volle teugen u laaft aan haar rijke moederborst.

Deze tekst klinkt, al dan niet verkort, als antifoontekst bij de de introïtus, de eerste psalm. Maar ook bij het achterwege laten van de antifoon jubelt Psalm 122: 'Hoe sprong mijn hart hoog op in mij [...] Jeruzalem dat ik bemin [...]'. Deze zondag kleuren antependium en stola roze, want de kleur wit (de kleur van het feest) schijnt door het paars (de kleur van boete en inkeer, de kleur van de veertigdagentijd) heen.

In zijn boek *Lieve gemeente - een jaargang Schriftuitleg* noert Barnard bij deze zondag de volgende lezingen:

Introïtus: Psalm 122
[antifoon]²: Jesaja 66: 10 - 11
Epistel: Galaten 4: 22 - 31
Evangelie: Johannes 6: 1 - 15

In zijn voorwoord in dit boek licht Barnard toe dat bij de keuze van introïtus, epistel en evangelie vrijwel steeds het *Missale Romanum* is geraadpleegd, waarbij soms verwezen wordt naar de andere (oudere) orde die bij de Lutherse en Anglicaanse kerk nog in gebruik is.

De liedtekst

Dit lied werd opgenomen in *Zingend Geloven I* als nummer 21 en later in de liedbundel *Tussentijds* als Lied 151.³ In het *Liedboek - Zingen en bidden in huis en kerk* (2013) is het als Lied 546 te vinden.

*Wees blijde nu, in 't midden van het lijden,
verheug u, want gij zijt niet vruchteloos,
de koning komt de vrede stad bevrijden
en de woestijn zal bloeien als een roos.*

Barnard vangt de eerste strofe jubelend aan en laat ook direct weten waar dit lied thuishoort, namelijk in het midden van de veertigdagentijd. We worden aangespoord om blij te zijn.

Maar die eerste regel vertelt ook dat verdriet en vreugde hand in hand gaan. Met de zin 'want gij zijt niet vruchteloos' blik Barnard vooruit op de tweede strofe. De slotregel verklaart dat het onvruchtbare vruchtbaar zal zijn. De verwijzing naar de roos symboliseert Maria, die ons 'das Blümlein'⁴ (het Bloempje) bracht zoals in Jesaja vermeldt staat.⁵ Het zou mij niet verbazen dat Barnard bij het schrijven van dit lied heeft gedacht aan een ander lied, namelijk het destijds overbekende gezang 'De dorre vlakke der woestijnen zal zich verblijden eindeloos', Lied 111 in de Bundel-1938.⁶

*Jeruzalem, verheug u in de vrijheid,
stad van de Heer, die zeer te loven is!
Wij heffen 't hoofd omhoog, o Sion, gij zijt
ons aller moeder, stad die boven is.*

¹W. Barnard, *De tale Kanaäns, Een leergang liederen*, pag. 34, ca. 1962

²Tussen haakjes genoteerde toevoeging is van de auteur

³*Zingend Geloven* bestaat uit acht delen en verscheen in de periode 1981-2004 als aanvulling/vervolg op het *Liedboek voor de kerken* (1973); *Tussentijds* was een aanvullende Liedbundel uit 2005, eveneens bij het *Liedboek voor de kerken*.

⁴J. Wit in *Compendium bij het Liedboek voor de Kerken* (1973), 1978, pag. 366

⁵Jesaja 11: 1 'En er zal een rijsje voortkomen uit de tronk van Isai en een scheut uit zijn wortelen zal vrucht dragen.'

⁶De 'Bundel 1938' is een gangbare benaming voor *Gezangen voor den Eeredienst der Nederlandsche Hervormde Kerk*, 1938.

n het lijden

In deze strofe haalt Barnard Psalm 122 vers 4b aan: 'Een voorschrift voor Israël is het de naam van de Heer te loven.' In de derde regel gebruikt Barnard de naam Sion, een andere benaming voor Jeruzalem. Belangrijker echter is dat in deze strofe de epistellezing centraal staat.

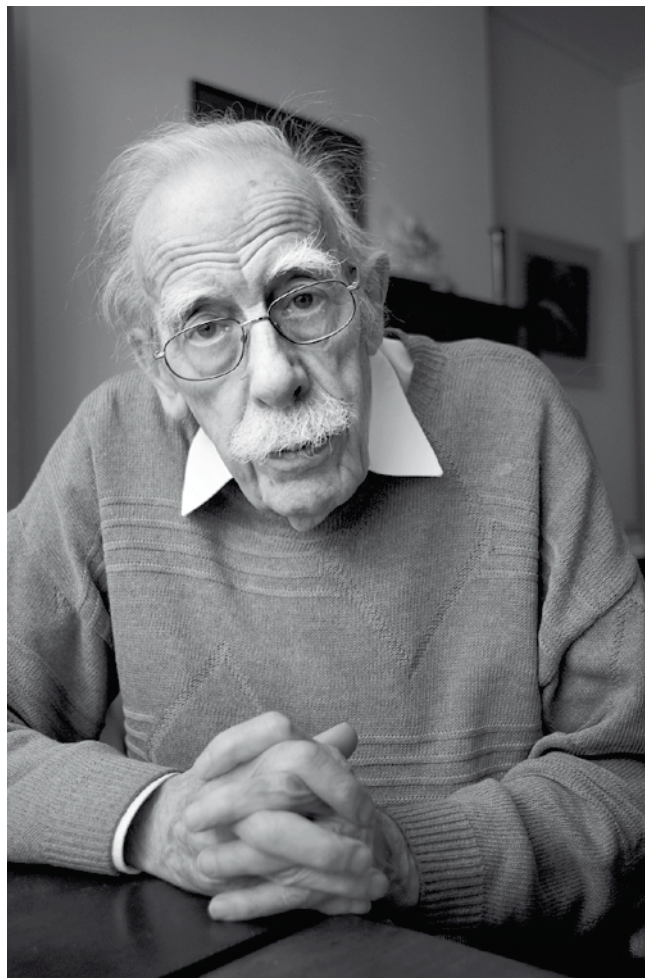
De apostel Paulus stelt in zijn brief twee typen van leven tegenover elkaar: het benauwde en het herademende leven⁷, oftewel het onvrije en het verlostte leven. Boven deze brieflezing staat 'Hagar en Sara'. Daar valt te lezen dat Abraham twee zonen had, één bij de slavin Hagar en één bij Sara, de stammoeder van Israël.

Hagar staat op één lijn met het tegenwoordige Jeruzalem, want die is met zijn kinderen in de slavernij (Gal. 4:25). De kinderen van Sara zijn de kinderen van de belofte, zijn de kinderen van de onvruchtbare vrouw. Dat grijpt weer terug op de eerste strofe waar we zingen: 'en de woestijn zal bloeien als een roos'.

*Jeruzalem, de stad van de belofte,
verwacht een nieuw bestaan van hoger hand.
De Zoon daalt van de Vader uit de hoogte
en maakt de aarde tot zijn vaderland.*

Barnard is dichter, woordkunstenaar en dominee. Bij deze liedtekst laat ik hem graag zoveel mogelijk zelf aan het woord. In zijn boek *Op een stoel staan*⁸ wijdt hij een hoofdstuk aan zondag Laetare. Hierin beschrijft hij de verbanden tussen de lezingen van de voorgaande zondagen met deze zondag. Barnard vertelt over omzien en herhalen maar ook over vooruitzien en preluderen. Met betrekking tot de derde strofe citeer ik daaruit:

Er was veel gras in die plaats (Joh. 6:10). Het is alsof het Nieuwe Jeruzalem, de tuinstad uit de Apocalyps, hier al door de geschiedenis heenschemert. Het doet denken aan het schilderij van de gebroeders Van Eyck in de St.-Bavokerk te Gent, een schilderij dat groen is van welig gras. Op de achtergrond zijn de tinnen en de torens van onze steden te zien, op de voorgrond tussen de mensen in het tuinland- schap staat het Lam. Daar is een plaats om te staan voor het Lam.

Willem Barnard. Foto: Rufus de Vries

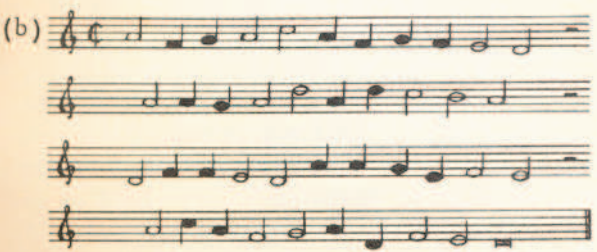
*Daar zal zijn zegen zich alom verbreiden,
in heel de wereld overvloed van brood.
Zo zal het zijn aan 't einde van de tijden,
de dageraad van God is rozerood.*

In de vierde strofe staat het Evangelie van deze zondag centraal. Het brood is manna in de woestijn. De overvloed van brood staat voor de vermenigvuldiging van de broden volgens het Evangelie op deze zondag. Barnard schrijft:

⁷W. Barnard, *Binnen de tijd. Het zinsverband der liturgie*, 1964, pag. 78

⁸W. Barnard, *Op een stoel staan, van zondag tot zondag de tijd naar Pasen toe*, 1978, pag. 190-204

Het lied 'Weest blijde' in *De Adem van het Jaar* Uitg. Prof. G. van der Leeuwstichting, 1965

(b)

1

Weest blijde nu, in 't midden van het lijden.
Verheugt u, want gij zijt niet vruchteloos,
de Koning komt de vredesstad bevrijden
en de woestijn zal bloeien als een roos.

In het verhaal van de vermenigvuldiging der broden mag dan ook nooit miskend worden, dat het als een wonder begint bij het jongetje dat zijn broodjes en visjes weggeeft. Dat brengt als het ware het wonder op gang. Daardoor wordt de Messias in staat gesteld om uit te delen. Het delen begint waar het geloof ontkiemt. Daar begint brood te worden. Als het kind er toe komt het geloof van de Messias te delen wordt het brood tegelijk met het geloof vermenigvuldigd. Het moet over een dood punt heenkomen. Dan wordt het Pasen, schepping, overvloed van leven.⁹

‘In heel de wereld overvloed van brood’, in dat licht gloort de dageraad van God.

*Die in uw lijden zijt terneergezeten,
leef uw verlosser gretig tegemoet,
want deze tijden zijn U toegemeten,
maar als Hij komt, dan maakt Hij alles goed.*

In deze laatste strofe schetst Barnard een reikhalzend uitzien naar Jeruzalem. Van ons wordt activiteit verwacht in een ‘gretig tegemoet leven’ met als belofte dat Hij alles goedmaakt.

Barnard was dan wel wars van hoogdravend taalgebruik, maar zijn woordkeuze reikt wel hoog! Barnard verstond de

kunst om ‘aan de tijd’ te schrijven, maar ook om ‘tijdloos’ te rijmen.¹⁰

De melodie

In zijn boek *De tale Kanaäns* schrijft Barnard dat deze tekst gezongen dient te worden op de wijs van Psalm 110. In *De Adem van het jaar* verschijnt dit lied op de melodie van Psalm 12. Voor de bundel *Zingend Geloven* kiest Barnard voor de melodie van Willem Vogel (1920-1910) omdat ‘déze woorden gebaat zijn met een ‘liedje-achtige’ toonzetting’,¹¹ Op de website liedboekcompendium.nl is een analyse van Vogels melodie te vinden. Naast de door Barnard verkozen melodieën zijn er enkele anderen geweest die deze tekst op muziek hebben gezet. In het *Oud-Katholiek Gezangboek* is een melodie van Andreas Rinkel (1889-1979) te vinden. In de bundels *Zingt voor de Heer* (1967) en *Laus Deo* (2000) is de melodie te vinden die Wim Dirriwachter (geb. 1937) hiervoor in het midden van de jaren zestig van de vorige eeuw schreef.¹²

Tenslotte

Wanneer de lezingen klinken die Barnard bij dit lied noteerde, valt dit lied geheel op zijn plaats. De dienst vangt dan aan met de (antifoon)tekst ‘Verheugt u met Jeruzalem en juicht over haar’ of, wanneer de antifoon niet klinkt, met Psalm 122, ‘Hoe sprong mijn hart hoog op in mij’. Een psalm die gonst van vrede. Of zoals Barnard zegt: ‘Dat psalm 122 zo’n grote rol speelt op zondag Laetare [...] zal niemand verbazen die eenmaal het verband van epistel en evangelie is gaan vermoeden.’¹³

Eigenlijk is het onmogelijk om op deze zondag de Maaltijd niet te vieren. Het evangelie heeft het over de spijziging van de vijfduizend. In vers 11 staat: ‘Jesus dan nam de broden, dankte en verdeelde ze’. Hier wordt de eucharistie gevierd, want dat is wat er in het Grieks voor het woord ‘danken’ staat. Wie vanuit de viering van het avondmaal ‘Wees blijde nu, in ’t midden van het lijden’ zingt, kan dit lied anders leren begrijpen. Mooier nog zou het zijn wanneer gevoeld wordt dat het eigenlijk existentieel is de Maaltijd van de Heer met dit lied te vieren. •

⁹W. Barnard, *Binnen de tijd*, pag. 81

¹⁰Sebastiaan 't Hart, ‘Willem Barnard over het kerklied’, in *Muziek & Liturgie* oktober 2010 (Jg. 79 no. 5), pag 28vv.

¹¹Zie: www.liedboekcompendium.nl, Lied 546

¹²Mededeling per mail van componist Dirriwachter

¹³W. Barnard, *Binnen de tijd*, pag. 81